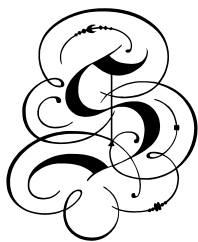

AUTORI EESSÕNA

ajandite jooksul on Eestimaast üle käinud sõjad, näljad ja katkud, kaasas viletsus ja vägivald. Ajalooramatud kirjeldavad sadade lehekülgede kaupa eelnimetatud sündmusi, loetledes külmalt ja kiretult hävitatud linnu ja külasid ning näidates tapetud inimeste arvu, tuues seejuures ära ainult väepealikute, kuningate, tsaaride ja valitsejate nagu kangelaste nimed. Rahvast räägitakse möödaminnes, seda ka vajadusest tuua ära nälga ja katku surnud ning tapetud elanike ligikaudne arv. Ometi on sõjaväed ennast varustanud toidumoonaga, liiklusvahendite ja muu sõjapidamiseks vajalikuga lihtrahva arvel, neilt vara vägisi ära võttes või makstes tühiseid summasid rahas, mis juba järgmisel päeval on kaotanud oma väärtuse.

Vaatamata kõigile raskustele ja viletsusele on rahvas jäänud. Ta on tikkinud kauneid värvikirevaid rahvariideid, neid kandes tantsinud lustakaid tantse ja laulnud vallatuid laule. Kas on võimalik, et allasurutud, lootusetu, peaaegu looma tasemel elav rahvas loob kauneid rahvariideid, tantsib lustakaid tantse ja laulab rõõmsaid laule? Kahtlemata mitte. Olenemata raskustest, aeg-ajalt ülekäivatest sõdadest, näljast ja katkust, on rahvas alati oma südames säilitanud lootuse parematele aegadele. Elurõõm ja armastus on ikka ja jälle ajanud oma võrseid ning kasvatanud uusi lootusi ja unistusi.

Möödunud aastasajad, mida nimetatakse kirjutatud ajalooks ja mis kätkeb endas kultuuri ning haridust, on toonud endaga kaasa lõputuid verevalamisi ja vägivalda.

Mälestused verest ja julmustest hägustuvad pikkamööda ja kaovad aegade hämarusse. Alles jääb kultuur, mis on ühtlasi rahva kollektiivne mälu. Üks kultuurikiht on kasvuks teisele ning areneb edasi, nii saab see kestma seni, kuni kestab rahvas, kes on selle kultuuri kandja.

Käesolevas raamatus ei ole ma seadnud eesmärgiks kirjeldada sõdu, ehkki päriselt vältida ma seda teemat ei saanud – Eesti on olnud liiga paljude sõdade tallermaaks. Ka ei näidata siin väepealikute vaprust, ei tooda esile sangarite nimesid. Tegevuse sidumiseks ja kronoloogia säilitamiseks on viidatud ajaloolistele

sündmustele ja isikutele. Enamus tegelasi on välja mõeldud, kuigi ma usun, et nad kunagi olid olemas, elasid, armastasid, säilitasid elurõõmu ning uskusid oma laste paremasse tulevikku.

Raamat hõlmab rohkem kui seitsatsad aastat Eesti ajalugu. Raamatu maht seadis oma raamid. Ma püüdsin anda ajaloole elulisust läbi lühikeste kirjanduslike kujundite, viia neid kasutades lugeja kaugetesse aegadesse. Kuidas see mul õnnestus, jääb teie, mu lugejate, otsustada.

Nimetasin raamatu peatükid naisenimedega. Iga peatükk on seotud ühe naisega; sellel naisel on oma nimi, oma unistused ja lootused, oma saatus. Ajaloolistes taplustes, mida nimetati sõdadeks, langes kümneid tuhandeid, tsivilisatsiooni arenedes aga juba miljoneid mehi. Jäetakse tähelepanuta, et iga mehepoja sünnitas oma üsast naine, kes toitis teda oma rinnaga, hellitas, hoolitses ja vahetas mähkmeid. Naine ei sünnita mehepoegi sõja jaoks – iga naine oma soovib, et meheks kasvades pakub tema poeg vastasoolle sama õnne ja armastust, millest osa saades tõi ema ilmale poja. Valla päästetud taplused on toonud kõige rohkem kannatusi ja südamevalu naistele, sest sõdades hukkusid nende pojad.

Raamatu ajaloolise sõrestiku ülesehituseks kasutasin eestikeelset ajalookirjandust. Muude ajaloosündmusi käsitlevate materjalide kõrval oli tõhusaks abiks M.J.Eiseni õpik “Eestimaa ajalugu”, kirjastatud Tartus 1920 ja J.Konksi ajaloo õpperaamat “Eesti ajalugu”, kirjastatud Tartus 1939.

Minu eesmärgiks polnud möödunud aegu õigustamatult ilustada või esitada ajalugu “uues redaktsioonis”. Kuid ma usun siiski, et pika ajaloo vältel oli ka selliseid elusaatusi, murepäevi ja üürikesi õnnehetki, millest jutustab raamat, mida te praegu käes hoiate.

Lugupidamisega
Uido Truija

ESIMENE PEATÜKK

KIRJUTATUD AJALOO ALGUS

estlaste esivanemad saabusid sellele väikesele maalapikesele, mida praegu nimetatakse Eestimaaks, enam kui 5000 aastat tagasi. On isegi välja öeldud, et enam kui 10 000 aastat tagasi. Kust sai nende tee alguse ja mispärast nad oma endistest elupaikadest liikvele asusid? Selle kohta on mitmeid arvamusi ja väiteid, kuid ühes võib olla kindel – mitte ükski rahvas ei lahku oma elupaigast ilma kaalukate põhjusteta. Kas asusid eestlaste esivanemad liikvele mingite väliste jõudude, teiste rahvaste pealetungi survele? Kui vaadata Eestimaa kaarti – Peipsi järv, Soome laht, Läänemeri, lisaks muistsel ajal Võrtsjärv, Emajõgi ja Narva jõgi ning teised veerikkad jõed ja järved, samuti sood ja metsad, siis tundub, et aastatuhandeid tagasi, kui eestlaste esivanemad nendesse paikadesse saabusid, oli see hea pelgupaik. Aga pelgupaika otsitakse pealetungiva ja ülekaaluka vaenlase eest. Sellest maalapikesest, mis kujutas endast veega ümbritsetud, veerikaste jõgede ja järvedega ning suurte metsade ja soodega poolsaart, sai eestlaste kodumaa. Osa hõimlasi läks üle veelahe maale, mis oli veel soisem, metsarikkam, järvede- ja jõgede-rohkem. Aga selle maa taga oli Põhja- Jäämeri. Edasi minna polnud enam kuhugi.

Olenemata sellest, kas eestlased on elanud oma praeguses elupaigas viis tuhat või kümme tuhat aastat, on see ikkagi mõõtnatult väiksem ajast, mil nad elasid paigas, kust nad liikvele asusid. Millised olid olud ja elutingimused eestlaste endises elukohas? Sellele küsimusele on raske vastata. Kui aga teha järeldusi, arvestades eestlasele omaseid iseloomujooni, siis võib nende esialgse kodupaiga kohta märkida järgmist – eestlased elasid ulatuslikul alal, kas metsaalal või metsastepis. Nad elasid sugukonniti, kuhu kuulusid ühisest esivanemast pärinevad sugulased. Elades eraldi ja hõredalt suurel maa-alal, suheldi omavahel vähe. Suhtlemine siiski toimus ja selle käigus arenesid ulatuslikul eestlaste esivanematega asustatud maa-alal ühine keel, algeline kultuur ja kombed. Samas aga ei tekkinud tihedale

kooslusele omast kokkuhoidmist, rahvustunnet, ei tekkinud riiki. Võõrhõimude pealetungil asuti liikvele, taanduma oma elupaikadest lääne-loode suunas, kuni jõuti pelgupaika, praeguse Eestimaa alale, mis oma eraldatuse tõttu aastatuhandeid kaitses neid võõraste eest. Kuid ka uues paikkonnas elati üksteisest eemal, eraldatuna jõgedele ja järvedele, soode ja metsadega. Alles Kristuse sünnist teise aastatuhande alguses selgus, et elama oli satunud ristteele.

Kes olid need hõimud, kelle mõjul asuti oma endistest elupaikadest liikvele? Sellele on raske vastata; kõige lihtsam vastus oleks – kui liiguti idast lääne-loode suunas, siis taanduti nende hõimude eellaste eest, kes on eestlaste praegused idanaabrid.

Aja jooksul asuti elama perekonniti, suurperedena. Perekonda kuulusid mees, naine, lapsed, mehe täiskasvanud õed ja vennad, kes ei olnud veel oma perekonda loonud ning mehe isa ja ema. Kui aga mees läks koduväiks, siis kuulusid perekonda peale laste veel naise isa ja ema ning naise täiskasvanud õed ja vennad. Taoliste suurperedena elati veel XX sajandi alguses.

Erinevate perekondade elupaigad asusid üksteisest kaugel. Eestlaste esivanemad hindasid iseolemist, iseseisvust, sõltumatust naabritest. Isegi talude tekkimisel asusid need ikkagi naabrist eemal - jõe, järve või metsa ääres või mäe taga, ikka ja alati teisest talust eraldatuna. Eestlastel ei tekkinud kunagi taolist tiheda asustusega, omavahelise läbikäimise ja korraldusega külakogukonda, nagu seda oli kuni XX sajandi alguseni Venemaal ja on seda ulatuslikult veel praegugi. Küla nimetus tekkis Eestimaal pigem vajadusest tähistada väiksemat haldusjaotust, omamata seejuures sellist sisulist tähendust nagu on külal Venemaal. Ainukesed tõelised külad Eestimaal on Peipsi ääres. Nende põliselanikeks ja asutajateks olid usulise tagakiusamise eest Eestimaale põgenenud vanausulised.

Eestlane oli maarahvas. Talus kehtis kindel tööjaotus. Palju lapsi tähendas palju töötegijaid – väiksemad käisid karjas, suuremad hoidsid väiksemaid lapsi, raiusid hagu, rohisid juurviljapeenraid. Lapsed tegid tööd ja teenisid ise oma leiva. Vanematele ei olnud laps ainult meelelahutuseks. Lapsed olid kasulik tööjõud majapidamises, nad tegid jõukohaseid ja väga vajalikke töid. Vanemate ja laste leivateenimine oli vastastikune, abistav ja üksteisest hooliv. Taoline tööjaotus kestis kuni Nõukogude võimu kehtestamiseni Eestis.

1960. aastal leidis Nõukogude Liidu Kommunistlik partei, et kolhoosnikul ei ole vaja lehma pidada – piima saab osta poest. Lehmapidamist ja koduloomade arvu kolhoosniku majapidamises piirati. Ka vähendati kolhoosniku aiamaad, endise 0,6 hektari asemel jäeti talle 0,3 hektarit. Kolhoosniku peres oma tööjõudu ei vajatud, kolhoositöö ei olnud tasuv. Algas massiline linnastumine - eestlane võttis suuna linna.

Kümnete aastatuhandete jooksul väljakujunenud eestlase iseloomujooned ei ole aastakümnetega muutunud – eestlane ei käi linna paneelmajas naabrilt soola laenamas, tuletikke küsimas või ootamatult otsa saanud teepakki nurumas. Ta on säilitanud iseolemise ja eraldatuse soovi, ta on selline nagu olid tema esivanemad ning mõned aastakümned ei ole teda muutnud. Aga eestlane on siiski saanud targemaks - ta on olude sunnil ülikiirelt linnastunud ja tema praktiline meel ei näe tarvidust sünnitada hulgaliselt lapsi, sest talutööd ju enam ei ole. Samas pole eestlane veel kaotanud igatsust maa, oma talu, oma maja järele.

Kui luua 30-50 hektarilisi väiketalusid, loodaks ka soodus pinnas rahva järelkasvule. Maa on andnud alati rahva järelkasvu ja taastanud elanikkonna peale hävitavaid sõdu, eriti peale Liivi- ja Põhjasõda. Kuid väiketalud on unistus, mille täitumine ei sõltu isegi mitte poliitikute soovist ja heast tahtest. Globaalsel tootmisel ja turumajandusel on oma käitumisreeglid, mille eiramine käib üle jõu isegi suurriikidele. Ajalooratas pöörleb ning seda peatada või tagasi kerida ei ole võimalik. Inimkonna ajalugu on sõdade ajalugu, kuid see on ka rahvaste ja riikide tekkimise ja kadumise ajalugu. Inimesed, olles hõivatud igapäevaste rõõmude ja muredega, piltlikult öeldes – olles hõivatud isiklike ajaloosündmustega, ei märka protsesse, mille tagajärjed ilmutavad ennast alles sajandite pärast. Samas, ehk ei peakski rahvaste kadumises nägema ülimalt draamatilist nähtust – rahvad ei kao ega sure välja, nad segunevad, ühilduvad, võiks öelda, et omandavad uue rahvuse. Seda on meile näidanud kogu eelnev kirjutatud ja kirjutamata maailma ajalugu. Aga siiski, eestlane ja ka iga teine inimene rahvusest olenemata, esitab endale aeg-ajalt küsimuse:

“Millisest rahvusest ma olen?”

Küsimus ei oma erilist tähtsust, küsija esitab selle nagu muuseas, oma filosoofiliste mõtiskluste käigus. Olulise tähtsusega

on, millises keeles ta selle esitas, sest keel näitab kuulumist ainulaadsesse kultuuriruumi maailmas, olgu see ruum siis nii väike või suur kui tahes. Kui me esitame selle küsimuse ja anname sellele ka vastuse mingis muus kui oma esiemade keeles, siis on see selge märk, et vähemalt küsimuse esitaja on oma esiema rahvuse kaotanud. Geneetiline kood ei määratle rahvust. Rahvuse määravad kaks põhitingimust koos - emakeel ja kodumaa.

Eeltoodu oli tagasihoidlik filosoofiline sissejuhatus, eesmärgiga ärgitada mõtteid ennemuistse elu ja tänapäeva üle. Aga vahepealne aeg, enam kui seitsesada aastat kirjutatud ajalugu, on täidetud sündmustega, millest nähtub, kes, kuidas ning kellena läks ajalukku ja kelle jaoks oli valmis pandud ajaloo prügikast.

* * *

Saksa kaupmehed randusid Väina jõe suudmes 1180 aasta suvel, eesmärgiga luua siia oma koloonia ja alustada kaubavahetust kohalike rahvastega. Kohalikud elanikud, liivlased, olid õhinal jõe äärde tõtanud ja jälgisid välismaiste kaupmeeste randumist uudishimulikult ja ootusärevalt. Ka varem oli mõni kaubalootsik siia eksinud ja siis pakuti kohalikele elanikele igasugust välismaist nodi ja nänni – mitmevärvilisi helmeid, peegleid, rauast ja pronksist sõlgi ja käevõrusid, kirjusid pearätte, uhkeid piipe ja tubakakotte, maitsvat veini või magusat likööri. Vastu said kaupmehed mett, vaha, jänese- rebase- hundi ja karunahku; jõukam liivlane vahetas suure peegli vastu isegi tohutu põdranahalahmaka.

Ronides üle kaubakottide ja tünnide, astus laevalt maha tagasihoidliku välimusega juba aastates mees. Ta oli riietunud pikka musta kuube, rinnal rippus jämeda hõbeketi otsas rist. Mees astus tõttaval sammul üle jõeäärse aasa; aeg-ajalt ta komistas lehmapasale astudes, kirus seejuures endamisi saksa keeli ja lõi seejärel risti ette, paludes jumalalt andestust oma hetkelise inimliku nõrkuse pärast. Ületanud lagendiku, asus mees ähkides ja puhkides tõusma mööda kitsast teerada liivlaste linnuse suunas. Aeg-ajalt kutsus järsk tõus esile peeretuse. Pikal merereisil oli kasin toidupoolis hapnema läinud ja mehe kõhuga ei olnud kõik korras. Iga peeretuse järel lõi mees risti ette ja jätkas peatumatult oma teekonda - märke üles, liivlaste linnuse suunas. Tema järel tõusid märke saatjad, tassides suuri kaste.

Liivlased ei pööranud sellele vanamehele suurt tähelepanu, ainult tema kõvemad peeretused panid neid naerust turtsuma ja põlglikult huuli kõverdama. Enim huvitas liivlasi iseäraliku mehe järel sammuvate saatjate kastide sisu – kas seal on ka värvilisi helmeid, pearätte, peegleid, piipe, ilusa peaga ja kaunistatud tupega nuge? Tavaliselt pakkusid juhuslikult siia kanti sattunud välismaised kaupmehed ka kahvleid, kuid taoline ese ei olnud liivlaste seas hinnas, selle otstarve oli mõistetamatu. See ei olnud nende jaoks ei iluasi ega tarbeese. Nad veel ei teadnud, et kahvel oli kultuuri tooja... Söömine on igapäevase vajaduse rahuldamine, aga kuidas, millisel viisil ja millega süüa, see on söömiskultuur, üks väike, aga oluline osa üldisest kultuurist. Liivlased ei jõudnud ära oodata eelnimetatud kultuurisaavutusest osasaamist – kui kahvel söögiriistana Liivimaal kasutusele võeti, olid liivlased rahvusena juba kadunud...

Saatjad tõusid mehe järel märke ja tassid kaste. Liivlased ei teadnud, et selle tagasihoidliku vanamehe taga kõndisid relvakandjad, kusjuures see relv oli väliselt ohutu ja mittemidagiütlev, aga oma olemuselt võis ta hävitada ja luua, tuua rahvastele kultuuri ja neid põrmu paisata – selle relva nimetus oli ristiusk; kastid olid täidetud katoliku usu kirjanduse ja vastavate kultusesemetega.

Mees asus elama Väina jõe paremale kaldale, kõrgendikule, millelt avanes imeilus vaade jõele ja ümberkaudsetele metsadele. Kõrgendikku nimetasid kohalikud liivlased Ükskülaks. Nad olid selle tippu ehitanud puitmaterjalist linnuse ja hoidsid seal oma toidutagavarasid juhuks, kui ümberkaudsed hõimud ilmuvad oma järjekordsele röövretkele ja elanikel tuleb linnusesse varjuda.

Mehe nimi oli Meinhard. Augustiinlaste ordu munk Meinhard oli Bremeni peapiiskopi õnnistusel saadetud Liivimaale misjonäriks ja ristiusu jutlustajaks. 1186. aastal pühitses Bremeni peapiiskop Hartwig II jutlustaja Meinhardi Väina jõe suudme alade piiskopiks. Teda nimetati Üksküla piiskopiks, kuid tema eesmärk oli tunduvalt avaram: ta sai ülesande asuda looma uut kirikuvaldust, piiskopkonda.

Olles juba vana mees, vajab Meinhard endale noort ja teotahtelist abilist. Tema valik peatus energilisel ja vapral Theoderichil, tsistertslaste mungaordu liikmel.

Theoderichi peakorteriks sai liivlaste linnus Toreidas. Oma esimese ettevõtmisena nõutas Theoderich paavstilt ristisõja bulla. Saanud paavstilt õnnistuse, asus ta tegutsema - palvesõnad huultel, rist vasakus käes ja parema käega jumalasalaseid õnnistades. Kuna aga parem käsi oli siiski aktiivsest tegevusest vaba ja valmis mõõka hoidma ning liivlased olid liiga põikpäised ristiusu vastuvõtmiseks, siis asus ta risti toetama mõõga jõul.

Vana ja pödüra piiskop Meinhardi järglaseks sai Berthold, kes oli enne ametikõrgendust teeninud Loccumis tsistertslaste kloostri abti kohustes. Berthold, kes oma olemuselt oli pigem sõjaväelane kui vaimulik, juhtis isiklikult sõjakäike paganlike liivlaste vastu: rist ühes, mõõk teises käes - üha laiendades oma piiskopkonna valdusi. Vallutatud alad anti lahingus enim vaprust näidanud sõja-pealike valitsemise alla. Liivlased osutasid visa vastupanu sissetungijatele, kes olid sunnitud aeg-ajalt taanduma, et koguda jõudu ja alustada uusi sõjakäike ja röövretki.

1198. aastal langes Berthold võitluses liivlastega. Tema asemele määrati 1199. aastal Albert, senine Bremeni toomhärra. Piiskop Albert astus piiskopiametisse tema jaoks soodsal, võiks isegi öelda õnnelikul ajal: äsja, 1198. aastal, oli Roomas paavsti toolile asunud uus kirikujuht, senistest agressiivsem oma usulistes maailmavalitsemistaotlustes. Et näidata enda omakasupüüdmatust ja erapooletust vallutustes, valis ta silmakirjalikult oma paavstinimeks Innocentius, mis andis teada, et ta on omakasupüüdmatu ja olemuselt süütu. Innocentius III väljastas 5. oktoobril 1199 bulla oma vasallidest Euroopa valitsejatele üleskutsega ristisõjaks Liivimaale; uuel, vallutusteks soodsal territooriumil, mis pühendati neitsi Maarjale.

Saksi ja Elbe äärsed maad, samuti Taanimaad, nägid paavsti bullas mitte niivõrd võimalust ristiusu laiendamiseks uutele aladele - see oli pigem paavsti auahne plaan oma mõjuvõimu suurendamiseks usumaailmas - kuivõrd paavsti heakskiitu ja võimalust uute valduste anastamiseks. Valitsejate pürgimusi asusid agaralt toetama kohalikud vürstid, rüütlid ja kaupmehed. Igaüks neist nägi uute alade vallutamises oma kasu.

Piiskop Albert, kellele paavst oli teinud ülesandeks levitada ristiusku, aga kes pidas silmas ka omaenese huve - maa vallutustega seotud varandusi - purjetas 1200. aasta kevadel laevastikuga Väina jõe suudmesse, kaasas üle viiesaja igat sorti sõda-

lase, kes olid valmis sõdima, sest sõdimine oli nende elukutse ning sellega seotud röövimised ja riisumised nende majandustegevus.

Väina jõe suudme lähedale, Väina jõe ja selle harujõe Rige alale asuti ehitama kindlustust nimetusega Riia. Albert nimetas ennast Riia piiskopiks. Vahepeal aga oli Theoderich pidanud maha hulgaliselt taplusi kohalike hõimudega, erilist edu saavutamata, kuid ka mitte päriselt lüüa saades. Tegemist oli pigem tavapäraste röövidega kui uute maade vallutamisega.

Teotahteline ja vapper tsistertslane Theoderich mõistis peagi, et juhuslikult kokkukogutud sõjameeste, rüütlite ja nende sõjasulastega pole tal pikemaajalist edu loota. Taoliste sõjameestega võis küll sooritada edukaid rüüsteretki, mis siiski sageli lõppesid valusate lüüasaamisega, kuid sihipärast edu ja uute alade vallutamist nendega ei saavuta. Theoderich otsustas luua rüütliordu, mille vaimu aluseks oleks ristiusk, jõuks mõök ja väljaõpe selle käsitsemisel ning sõjaline distsipliin ja vastuvaidlematu allumine väeülema korraldustele. Plaani toetas ka sõjakas vaimulik, piiskop Albert. 1202. aastal oli rüütliordu loodud, sellele andis Theoderich asjakohase nimetuse – Kristuse Sõjateenistuse Vennad. Ordu vappi ja orduvendade mantlit kaunistasid kaks ristatud mõõka, seetõttu hakati neid kutsuma lihtsalt Mõögavendade orduks.

Mõögavendadest rüütliid, kes moodustasid ordu põhijõu, ehtisid end valge mantliga, mida asjakohaselt kaunistas punane rist ja kaks ristamisi mõõka. Tänapäevaseid mõisteid kasutades - ordu oli nende äriühing, tapmine nende töö ja röövimine majandustegevus.

12. oktoobril 1204 andis paavst Innocentius III Mõögavendade ordule oma kirjaliku “omakasupüüdmatu” õnnistuse. Vallutussõjad said nüüd kindla vaimse suunitluse, sõjavägi allus juhtimisele ja distsipliinile, suund oli võetud itta ja sõjakäik võis alata. 1207. aastal ehitas ordu Võnnu, vana liivlaste linnuse kohale oma tugipunkti.

Üha rohkem vallutati liivlaste alasid, pöörati neid ristiusku, ehitati kirikuid, seati ametisse preestreid, ilmalikke kohtumõistjaid ja kohalikke asevalitsejaid. Liivimaalt kandusid vallutusretked Eestimaale, mida teisest otsast, põhja poolt, olid asunud anastama taanlased.

Mõögavendade ordu nõudis oma valdusse üha enam vallutatud maid. See pingestas ordu läbisaamist piiskop Albertiga, kes ise oli

aidanud kaasa Mõõgavendade ordu sünnile ja andnud sellele oma õnnistuse. Orduvennad ilmutasid allumatust - tekkis isegi taplusi piiskop Alberti ristsõdijate ja Mõõgavendade ordu vahel, samas aga valitses üksmeel, kui tuli tagasi tõrjuda kohalike hõimude kallaletunge.

Oma rivaalist on võimalik lahti saada kahel moel: kas teda ametiredelil allapoole lükates või ülespoole upitades. Kuna Theoderichi mõjuvõimu kõrvaldada polnud võimalik, tuli talle pakkuda uut, kõrgemat ametikohta.

Theoderich, Mõõgavendade ordu asutaja, 1205. aastast Dünamünde kloostri abt, pühitseti Alberti poolt piiskopiks ning piiskopkonnaks määrati talle Eestimaa; piiskopi asukohaks sai Lihula. Oli astunud järjekordne samm edasi - uue piiskopkonna loomiseks mõõga abil ja Eestimaa vallutamiseks.

Mõõgavendade ordu oli kaotanud oma vaimse isa ja energilise organisaatori Theoderichi, kuid vale oleks kindlalt väita, et Theoderich igaveseks oli lõpetanud oma sidemed orduga – Eestimaa vajab siiski vallutamist ja mõõgavennad olid oma võimeid taolistes asjades näidanud. Mõõgavendade ordu taotles loodava Eestimaa piiskopkonna alade andmist ordu valdustesse, kuid see taotlus lükati paavsti poolt 1212. aastal tagasi.

Liivi- ja Eestimaal osutati sissetungijatele ja nende ristiusule ägedat vastupanu, kuid sõjapidamisoskused, sõjariistad ja ka vägede hulk olid võrreldamatud. Ägedas ebavõrdses lahingus, mis kannab Madisepäeva lahingu nimetust, langes 21. septembril 1217. aastal üks muinasaja nimekamaid vanemaid ja väejuhte, Sakala vanem Lembitu. Lõuna-Eestis hakkas vastupanu raugema, kuid ikka ja jälle tekkis uusi tulekoldeid, ägeda leegiga põlema lahvatades ja siis sama äkitselt kustudes.

1219. aasta juuni alguses ilmus Lindanise lahele Taani kuninga Valdemar II Võitja laevastik. Laevadelt olid valmis võitlusesse kargama mitte ainult sõjamehed – oma ristimisvahendid ja kirjutustarbed olid valmis pannud ka kuningaga kaasas olnud Lundi peapiiskop Andreas Sunesen, Schleswigi piiskop Nicolaus, kuninga kantsler ja Roskilde peapiiskop Petrus Jacobi ja veel üks, meile juba tuttav kuju - ilma piiskopkonnata Eestimaa piiskop Theoderich, kes lootis Valdemari abiga saavutada oma eesmärgi. Nüüd küll võib kindlalt öelda, et ta oli Mõõgavendade ordule selja

pööranud ja taanlaste leeri üle läinud, aga ka selles ei saa täiesti kindel olla, sest taanlaste väes olid ülekaalus siiski sakslased ehk sakslased.

Taani kuninga vägi randus, ronis vastupanu kohtamata suure paekalda otsa, kus asus eestlaste linnus nimetusega Lindanise, mis oli maha jäetud. Väed asusid laagrisse puhkama ja keha kinnitama, osa tegeles linnuse kindlustamisega. Kuninga juurde saabusid eestlastest vanemad läbirääkimisi pidama. Seejuures vahetati vastastikku kingitusi ning piiskopid viisid läbi talituse eestlastest vanemate ristiuku pööramiseks. Seejärel pöördusid vanemad omade juurde tagasi, kogusid Revalast ja Harjust suure sõjaväe ning tungisid mõne päeva pärast õhtu eel viiest suunast Valdemari vägedele kallale. Eestlased tungisid telgini, milles arvasid olevat kuninga, seal aga kükitas Theoderich, piiskopkonnata Eestimaa piiskop, kelle elutee sealsamas eestlaste poolt lõpetati - nii ei saanudki ta Eestimaal piiskopina valitseda.

Vaatamata eestlastele edukalt alanud lahingule ning Valdemari vägede kriitilisele olukorrale pöördus õnn ootamatult taanlaste ja nende vägedes võidelnud sakslaste poole ning eestlased kaotasid lahingu ja seega ka Revalas asuva linnuse Lindanise. Lindanise kohale ehitati taanlaste linnus, Taani linn. Paekalda künka otsa ehitatud Taanlinna ümber, paekalda jalamile, kasvas agul, all-linn, pannes aluse Tallinna sünnile.

Kuna Theoderich oli tapetud, nimetas Valdemar tema asemele oma kaplani sakslase Wescelini ning 19. märtsil 1220 kinnitati ta paavsti poolt Revala piiskopiks. Kuid taoline määramine ei meeldinud piiskop Albertile ning ta nimetas kiiresti Eestimaa piiskopiks, tapetud Theoderichi asemele, oma venna Hermanni. Valdemar tõkestas Hermanni Eestimaale tulekut, algasid diplomaatilised keerutamised ja kavaldamised.

Septembris 1219 Valdemar lahkus, jättes endast maha kindluse, garnisoni ja piiskopid. Eestimaa allutamine risti ja mõõgaga aga jätkus. Sageli toimusid niinimetatud topeltristimised ehk võiduristimised: alatihti tegutsesid piiskop Alberti preestrid ning peapiiskop Andreas Sunseni ja Revala piiskopi preestrid ühes ja samas paikkonnas ning ristsid teise poole ristituid üle, et neid oma mõjupiirkonda tõmmata. Omavahel pörkasid kokku taanlased, rootslased, sakslased, venelased, haarates üht pisikest maalappi,